

HADİSƏLƏR KONTEKSTİNDE

Mart hadiseleri:

Fəlsəfi fikir tariximizin zirvəsi sayılan Bəhmənyarın dövlətin lətçiliyin əsaslarına dair mülahizələrinə görə, dövlətin qüdrəti xalqın bütövülüyündən, xalqın bütövülüyü isə qan yaddaşından başlayır. Müstəqillik aldə etmiş xalqın başı həmişə bəlalar çəkib, azadlığı ona imperialist qüvvələr qram-qram versələr də dözüb, səbrini basıb, fırsat gözlayıb, sonra coşqun çaylar kimi kukräyib, dəniz kimi dalgalanıb, gücünü, iradəsini, inamını ortaya qoynub.

Kronoloji ardıcılığa nəzər yetirəndə bir daha aydın olur ki, başı müsibətlər çəkmış xalqımız 1992-1995-ci illərdə tarixin və zamanın çətin sınağı qarşısında qalmışdı, Ermənistanın Azərbaycana qarşı apardığı hərbi təcavüz nəticəsində öz yurdunda məcburi köçküne çevrilən yüz minlərlə insanın üzləşdiyi çıxılmaz və faciəli vəziyyət ölkəni humanitar fəlakətə üz-üzə qoymuşdu. Dinc insanlar müharibənin xofundan daha çox nagüman vəziyyətə düşdükleri üçün hara üz tutacaqlarını bilmirdilər, amansız sualların qarşısında qalmışdilar. Müstəqil dövlətin başına keçmiş təcrübəsiz və naşı şəxslərin rehberliklə bir araya sığmayan hikkələri, biziə sari gəlməyən biziən deyil, sərsəm və nacins fikirləri, ambisiyaları nəticəsində rayonlar bir-birinin ardınca işğala məruz qalır, respublika-da hakimiyət böhranı yaşıanır, qanunlar işləmər, silahlı dəstələr bütün bölgələrdə tüğyan edir, xaos, anarxiya, dərəbəylik baş alıb gedir, insanları ağır həyat şərtləri çıxılmaz vəziyyətə salırdı.

timizə qarşı milli dönləklərin əli ilə qəsd ha-zırlanmışdı. Azərbaycan dünya okeanında güclü qasırjaya düçər olmuş gəmi kimi yır-galanır, şayieler baş alıb gedirdi, Qarabağda isə Ermənistanın hərbi təcavüzü, top-paqlarımızın işğali davam edirdi, ölkən məcburi köçkünlər dalğası bürümüşdü, söyünlər həqiqi mənasında, humanitar fəlakət yaşarındı. Məhz belə ağır bir meqamda Martin Əvvəllərində Qazaxda və Ağstafada dövlət çevrilişinə cəhd getdikcə paytaxtın doğru irəliləyiirdi. Bir yandan erməni işğalçılarının töretdikləri vəhşiliklər, diger tərəfdən öz içərimizdəki qara qüvvələrin naqışları eməlləri insanlarda ikrəh hissi yaradırdı. Bir neçə qüvvə Azərbaycanı sarsıtmadı, üçün necə deyerler, mariğa yatmışdilar. Belə qüvvələrin en təhlükəlisi Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsi idi. Bu dəstə ona görə təhlükəli hesab olunurdu ki, o, yüksək dərəcəde silahlansmışdı, töretdiyi cinayətlərin qarşısını almaq mümkün deyildi. Çünkü dövlətin əsas güc strukturlarından olan Daxili İşlər Nazirliyinin tərkibində idi. Dəstə

Belə çıxılmaz bir durumda xalq dahi siyasətçi, böyük şəxsiyyət, qətiyyətli iradə sahibi, lider bacarığı ilə dünyada tanınan, keçmiş SSRİ-də yüksək dövlət postundan istəfa verməyə məcbur edilən və çox böyük haqsızlıqla üzləşən Heydər Əliyevə müraciət etdi. Doğma xalqını və Azərbaycanı hədsiz məhəbbətlə seven ulu öndər 1993-cü il iyunun 15-də sözün həqiqi mənasında virana qoyulmuş bir dövletin hakimiyyət sükanını özələne aldı, qısa bir müddədə dövlət idarəetmə mexanizmini hərəkətə getirdi və çox gərgin fəaliyyəti nəticəsində qarşıdurmaya, dövlət cəhətlərinə, haqsızlığa son qoydu. Məşhur filosofun sözlərinə görə, sürətə öz siyasi süqutuna yaxınlaşan xalqın taleyini yalnız da-hı şəxsiyyət dəyişdirə bilər. Bu sabitliyi yaradana qədər isə ağır və məşəqqətlə bir yol keçildi. 1995-ci ilin martında Azərbaycanın başı üzərində qara buludlar dolaşırıdı. Hərc-mərclikdən, özbaşınlılıqdan, xaosdan, dərəbəylilikdən yaxasını yenice qurta-ran ölkə təzədən fəlakətə sürüklənirdi. Məkrli düşmən qüvvələr 1993-cü ilin yayın-дан sonra dəfələrlə puç olmuş xain niyyət-lərini həyata keçirmək üçün omonçuların əli ilə açıq hərbi mübarizəyə keçmişdilər. Bəzi qüvvələr həm respublikadakı hava-darlarının təsiri altında, həm də xaricdə olan ayrı-ayrı dairələrin, qüvvələrin - ölkəmizə qarşı təxribatlılıq hərəkətləri apar-maq isteyən şəxslərin göstərişi, məlumat-ları əsasında Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitliyi pozmağı çalışırdılar.

tenin rəhbərleri Cavadov qardaşları issa-yüksek vəzifələr tuturdular. Buna görə də həmin dəstənin qətlə, qarətə, terrorla mü-şayiət olunan əməlləri ört-basdır edilir, qan-sışı alınmadı. Belə şəraitdə azığınlaşmış dəstəyə başçılıq edən Cavadov qardaşları öz iradələrini dövlətə dikte etmək, ona təzəyi-q göstərmək, hədə-qorxu gəlmək iddia-sından çəkinmirdilər. OMON-un komandirləri Rövşən Cavadov son vaxtlar ayrı-ayrı sil-yası qüvvələrin, qrupların elində demək olar ki, bir alete çevrilmişdi. O, guya böyüklər bir hərbi güce malik olduğunu görə ayrı-ayrı qüvvələr bundan istifadə etməyə çalışmış, onu qızışdırılmış, bəzi siyasi oyularla-sövq etmişdilər. Ona rəvac verənlər, qızışdırınlar, havadarlıq edənlər, maliyyələşdirənlər onu tələsdirirdilər ki, silahlı üsyana- başlaşın. Təessüflər olsun ki, həmin mafioz qruplardan savayı, bu işlərə ayrı-ayrı siyasi partiyaların, ictimai təşkilatların nümayəndələri də qoşulmuşdu. Dövlət cəhətlərinin həlqələrini açmaq üçün hakimiyyət tərəfindən üsyancılarla-söhbətlər aparılırdı, onları silahı yera qoymağa çağırış edilirdi, qardaş qırğının qarşısını almaq üçün bütün təsir vasitələrindən istifadə olunurdu. Lakin "omonçular" hek kəsi eştitmək istəmirdilər. İştintaq materiallarında qeyd olunub ki, mart ayının 12-dən axşamçağı Kənan Gürəl və Rövşən Cava-dovun şəxsi mühafizə dəstəsinin üzvü Viliayət İsmayılov Qazaxa gelir və Elçin Əmi-raslanova xəberdarlıq edirler ki, siz bir gü-gecikirsiniz. Siz dünən artıq baslamalıydı-

sabitiliyi pozimga çalışırdılar. Ölkəmizdə və onun hüdüdlərindən kənardır dövlət çeviriliyi haqqında şayıələr, söhbetlər, danışıqlar geniş yayılmışdı. Şübhəsiz ki, bu da insanlarda narahatlılıq törədir, vahimə hissi yaradır, ölkəmizdə mənevi-psixoloji mühite menfi təsir göstərirdi. Novruz bayramı ərefəsində xəbərlər sürətlə dolaşırdı ki, Azərbaycanda dövlət çevirilişi olacaq, qanuni dövləti devirəcəklər və burada yenidən vətəndaş müharibəsi baş verəcək. Yenice ayaq üzü qalxan, dörd bir tərəfdən düşmən qüvvələrinə ehtəsiyət gələn, köyrük addımlar atın döyüldən gecikirsiniz. Siz dünən artıq başlarınlıydınız. Niye gecikirsiniz? Elçin Əmiraslanov Bakıdan əmr gözlədiyini bildirir.

Respublikada ekstremal şərait yaranmışdı. Əhali heyecan içinde idi. Bütün ölkə Prezidentdən bu qara qüvvələrə qarşı sərt amansız və qətiyyətli tedbirler görməyi tələb edirdi. Hadisələr nə qədər dramatik olsa da ölkəmizin başçısı bunu diqqətlə izləyir, bütün variantlardan istifadə edirdi ki, qan tökülməsin. Lakin "omonçular" sözlerini silahlı deyəcəklərinin gizlətmir, iradələrindən dönüymeyəcəklərini bildirirdilər. Buna baxmayaraq, respublikanın ta-

ninmiş, hörmətli adamları, ziyanlılar, "omonçular"ın valideynleri, qohumları onların 8-ci kilometr qəsəbəsindəki qərargahına gəndərilirdilər. Silahi yerə qoyub qardaş qanından çəkinmek üçün az qala hamı onlara minnətçi düşmüdü. Mahir və Rövşən Cavadov qardaşları isə ipə-sapa yatmadılar. Hadisələrin gedisi onu göstərirdi ki, dövlət çevirilişinə cəhd edən qeyri-qanuni silahlı birləşmələrin rəhbəri Rövşən Cavadov və onun etrafı hakimiyəti silah gücünə, qeyri-qanuni yolla ələ keçirməkdə tam israrlıdır. Vəziyyət o yera çatmışdı ki, onlar ağsaqqalları, ziyanlıları, hətta yaşlı atalarını da dinləmirdilər. Martin 12-də gecə Elçin Əmiraslanov öz dəstəsini hissələre bölür və onlara Qazaxda polis şöbəsinin, poçtu, icra hakimiyətini, oradakı hərbi hissəni tutmalarını tapşırır. Bu obyektləri zəbt etmək üçün eyni dəstələr Ağstafa rayonunda da yaradılır. Plana görə bunlar Qazax və Ağstafa rayonlarında hakimiyət orqanlarını ələ keçirməli, sonra Tovuz və Ağstafa rayonlarının sərhədində - "Cavanşir" restoranında qərargah qurub gözləmeli idilər. Plana uyğun olaraq, digər rayonlarda da bu cür əməliyyatlar keçirilməli idi. Martin 15-də onlar hərbi hissəyə basqın etdirilər. Cəmiyyətdə isə dövlət çevirilişinə cəhd göstərənlərə qarşı şiddetli nifret yaranmışdı. Xalq kütütləri xəyanətkar və cinayetkar əməllərə son qoyulmasını tələb edirdi. Bu proseslərdən faydalananmaq arzusuna düşən dağıdıcı müxaliif partiyalarının nümayəndələrinin xalq arasında apardığı təbliğat işləri da heç bir notica vermedi.

gat işləri də heç bir nəticə vermedi. Ulu öndər Heydər Əliyev hadisələrin mahiyyəti ve onun nüvəsində dayanan mekrli niyyətlər haqqında deyirdi: "İnanın, men səmimi deyirəm, bunu təsəvvür edə bilmirdim. Məlumdur ki, buraya gəlməyim üçün mənimlə bir neçə gün danişqılar aparılmışdı. Mən gəlmək istəmirdim. Ona görə yox ki, ürəyim yanındı, çox yanındı. Ancaq vəziyyətin nə qədər ağır, gərgin olduğunu gördüm. Bir de hesab edirdim ki, ola bilər, bu adamlarla əməkdaşlıq edə bilməym. Ona görə yaxşı olar ki, gəlməyim, qoy, Azərbaycanı başgaları bu vəziyyətdən çıxarsın. Ancaq son

10. İYUL 2011, 10:30, DƏRŞİD, RESPUBLİKA DAXİLİ İŞLƏR NAZIRLIYINI ZƏBT MƏK ÜÇÜN AYRILMIŞDI. AZƏRBAYCANIN BU BƏLA VƏZİYYƏTDƏN ÇIXARILMASI, RESPUBLİKANIN DEMOKRATİYA YOLU İLE GETMƏSİ, DEMOKRATİK ISLAHATLARIN APARIŁMASI, DEMOKRATİK SEÇKİLERİN KEÇİRİLMƏSİ, DEMOKRATİK KONSTITUSİYANIN QƏBUL OLUNMASI - BUDUR MƏN MÖVQEYİM. MƏN BU MÖVQEYIMLA YAŞADRAM, BUNDAN SONRA DA BU MÖVQE İLE FƏRQ YƏT GÖSTƏRƏCƏYƏM. BÜTÜN DÜNYAYA BƏYƏN EDİREM Kİ, HEÇ BİR QÜVVƏ MƏNI XALQ TƏRƏFİ DƏN SEÇİLmiş QANUNI AZƏRBAYCAN PRESİDENTİ KİMİ ÖZ MÖVQEYİMƏN CƏKİNDİRƏ BİRMƏZ".

qaları bu vəziyyətdən çıxarsın. Ancaq son həddə, vəziyyətin doğrudan da fövqəladə dərəcədə gərgin olduğunu dərk edəndən sonra buraya gəldim. Bilirsiniz ki, gələn kimini də o təklifi qəbul etmədim. Bakıya iyunun 9-da gəldim, yalnız 15-də Ali Sovetin Sədri seçildim. Təsəvvür edə bilmirdim ki, ondan sonra başıma bu işlər gələcəkdir. Sonra bunu təhlil etdim. Demək, mənə tələ qurmaq istəyirmişlər ki, Surət Hüseynovla, Rəhim Qaziyevlə, Əlikram Hümbətovla üz-üzə qoysunlar ki, onlarla vuruşum, onlar mənimlə vuruşsunlar, mən də aradan çıxm, bəlkə sonra yenidən hakimiyyətə gələ bilsinlər. Bəlkə belə fikirləri varmış, nə bilim. Yoxsa nə üçün hərəsi bir tərəfa qaçı? Bir hissəsi vəzifəsini dondurdu, bir hissəsi qaçı, fərariilik etdi. Mən meydanda tək qaldım"

meydanda tek qadırm . Dahi şəxsiyyətin arxasında xalq dayandı, onu müdafiə etdi, mitinqlər keçirərək Liderin qətiyyətli mövqeyinə dayaq durdu. Ulu önder deyirdi ki, Azərbaycanda bundan sonra zorla, güc işlətməklə, silah gücünə hakimiyət eldə etmək mümkün deyildir. Bunu hamı bilməlidir, hamı dərk etmeli və belə cinayət əməllerindən çəkinməlidir. 1995-ci il martın 17-də Prezident Heydər Əliyevin Azerbaycan dövlətciliyinin qorunub saxlanması məsələlərinə həsr olunmuş müşavirədə çıxışında üşyançıların və onları müdafiə edən qüvvələrin xain planları haqqında demişdir: "Bu bəyanatların nə qə-

yev dühası, həyat fəlsəfəsi, şəxsiyyəti bütün çalarları ilə onu yenidən dünyaya tərdid. Vətəndaş həmrəyliyi yaranan, deməratik, hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində siyasi islahatlara başlayan, Azərbaycanın yeni Konstitusiyasını yazan, mətbə üzərində senzurəni ləğv edən, ölkəni dünyaya integrasiyaya cəlb edən ümummillərənin çoxşaxəli və fədakar fəaliyyəti nəcəsində fəlakətdən tərəqqiye, əfsanədən həqiqətə doğru işqli bir yol başlandı. Acaq hələ bu yola çıxmak üçün çox sərt naqlardan keçilməli, silahlı dəstələrin tövdikləri cinayətlər, təkələn qardaş qanı dəyandırılmalı, dövlət çevrilişlərinin qarşılıqlı alınmalı, ölkədə qayda-qanun berpa edilməli idi. Hələ 1992-ci ildən Azerbaycan xərici qüvvələrin maraqlarının kəsişmə nötəsinə düşmüşdü və onlar neft səltənəti yağılı tike kimi baxırdılar. Ölkənin daxilində isə çəkişmələr, ziddiyiyətlər boğanağı, həkimiyət hərisliyi xalqı parçalayırdı, qardaş qardaşa güllə atır, qarşılurmalar səmər, fikir toqquşmaları cəmiyyəti sa-

hissə Surət Hüseynovla Rəhim Qaziyevi, Lenkerandakı 704-cü hərbi hissə (keçmiş sovetlər birliyinin 60-ci motoatıcı diviziyası) Əlikram Hümbetovu, Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsi Rövşən Cavadovu, "Boz qurd"lar İsləmət Həmidovu, Xalq Cəbhəsinin silahlı qruplaşmaları işə Əbülfəz Elçibəyi dəstəkləyirdi. Azərbaycan həm xaricdən, həm də daxildən talan edilir və pusquda dayanan Ermənistən bu fırsatlarından yararlanaraq torpaqlarımızı işğal edirdi. Rusiya Müdafiə Nazirliyinin Baş Keşfiyyat İdarəsinin məxvi əməkdaşı Şahin Musayev yeni yaradılan Milli ordunun Baş Qərargah rəisi vəzifəsinə qoyulmuş və onun xəyanəti nəticəsində düşmən ölkə bir-bir rayonları əle keçirirdi. Qeyd edək ki, sonralar bu "general" Heydər Əliyevə sui-qəsddə, onun təyyarəsini raketlə vurmağa cəhdə istirak etmişdir. AXC-Müsavat cütlüyünün hakimiyəti birçə gün də olsun dövlət idarəetməsində işləməyənlərdən ibarət, səriştəsiz kadrlar idi. Ona görə də xalqın hakimiyyətdən narazılılığı son həddə idi, eyni zamanda ölkə tam iqtisadi tənəzzülə, siyasi-diplomatik iflasa və vətəndaş müharibəsinə çatmışdı.

**Salman ALIOĞLU,
"Respublika"**